

MUNI
FSS

Spojené státy americké v české zahraniční politice

Klíčová témata

Konec studené války

- Obavy z izolace USA
- Vymizení klíčové fronty CW
- Vstřícný postoj k postkomunistickým zemím i Rusku – rozptýlit obavy
- Administrativa George H. W. Bushe – potvrzení vztahu s Evropou
- Návštěva GHWB v Praze – 17.11.1990

Terminologicko-teoretická poznámka: Defenzivní vs. ofenzivní realismus

- Stát jako centrální jednotka systému
- Moc jako definiční faktor
- Hra s nulovým součtem
- Defenzivní realismus – snaha konzervovat status quo, bránit ostatním jednotkám v posunu kapacit
 - Ruský přístup k CEE v 1990s
 - nedostatečné vlastní kapacity k aktivnímu působení, „zakopání se na pozicích“
- Ofenzivní realismus – snaha zaplňovat uvolněné prostory (i geograficky)
 - Ruský přístup k CEE od 2000s
 - nárůst vlastních kapacit (nacionalizace zdrojů, růst cen energ. komodit, ekonomické oživení)

Administrativa G. H. W. Bushe

- Změna polarity mez. systému (unipolarita?)
- Status Německa (sjednocení) jako prioritní téma
- Vstřícný postoj vůči CEE vs. snaha uklidnit/stabilizovat Rusko
 - CW jako boj proti komunismu, ne Rusům (konvenovalo s postojem V. Havla a později i M. Albright)
- Obava z jaderné proliferace
- Opatrný postup ve vztahu k rozšiřování NATO a pozice CEE zemí obecně
- Ruský postup v duchu defenzivního realismu, nedostatečné kapacity k prosazování svých postojů – udržení statusu quo
- Návrhy Ruska o vytvoření nárazníkového neutrálního pásma v CE – razantně odmítnuty dotčenými zeměmi

Administrativa G. H. W. Bushe

- Přes přetrvávající přítomnost USA v Evropě (politickou i reálnou) změna zahraničněpolitických priorit
- Vymizení fronty mezi mocenskými bloky, nové bezpečnostní hrozby – terorismus a „rogue states“
- Otázka role NATO po CW a pozice CE
 - vytvořeno jako bezpečnostní deštník proti SSSR po WW II
 - neutralita CE?
 - přidružený status?
- Asymetrie vztahů USA a zemí CE i po CW

Administrativa G. H. W. Bushe

- Vztahy s CZ nebyly zatíženy minulostí, minimální antiamerikanismus
- Navázání na meziválečné vztahy a hodnotový rámec - role USA na vznik ČSR 1918 – dobré jméno W. Wilsona
- Jasná deklarace CZ prozápadní/transatlantické orientace
- Odmítnutí alternativ k NATO jako cíli bezpečnostní integrace
- Pozitivní vnímání nenásilného předání moci a osoby V. Havla – 1. generace CZ politiků po konci CW (+ Dientsbier)
- Vstup do NATO jako cíl české zahr. politiky, ale nejistota ohledně role NATO
 - Smysl NATO po konci CW?
- Integrace do NATO vnímáno geopolitickou a hodnotovou optikou spíše, než vojenskou (větší vzdálenost od Ruska než např. Polsko)

Administrativa B. Clintona

- Příhodná doba pro CE při oslabení Ruska (vs. 2000s)
 - ofenzivní vs. defenzivní realismus
 - obavy z vývoje v Rusku
- Politická/hodnotová role NATO pro CE potvrzena přístupem zejm. Clintonovy 2. administrativy (M. Albright)
- Silné transatlantické zakotvení CZ zahr. pol. navzdory agendě dominované „evropskými“ (přístupování k EU) a ekonomickými (reformy, zpomalení transformace v 2. polovině 1990s) tématy v praktické rovině
- Členství v EU rozhodně nebylo považováno za alternativu k členství v NATO
 - počátky dělení na „atlanticisty“ a „evropeisty“ na CZ scéně
 - nástup nové generace polistopadových politiků – pragmatická orientace na ekonomická témata
 - přetrvávající role V. Havla a jím neseného étosu (vymizení v 2000s)

Administrativa B. Clintona

- Zesílení US pozornosti k CEE (vs. GHWB)
- Přesto reformulace zahr. priorit
- Stabilní podpora demokratického vývoje v Rusku
- Strategie rozšiřování (A. Lake) – 1993
 - od zadržování (containment) k rozšiřování (enlargement)
- 1994 Partnership for Peace ≠ příslib členství
 - různé interpretace v USA a v CE (předstupeň vs. náhražka členství) - částečné zklamání z odloženého členství
 - 1994 – jasný cíl rozšíření (Clinton)
- Multilateralizace vztahů USA – CE
 - Přesto silný vztah k CE
 - Role V. Havla, M. Albright

Administrativa B. Clintona

- Otázka podpory rozšíření NATO v USA
- Rozšíření NATO: zvýšení závazků USA vůči Evropě v době, kdy se po CW země zaměřovala více dovnitř – politicky citlivé
- Horší obhajitelnost po konci CW (důvod?)
 - snaha administrativy prezentovat reorientaci NATO (rouge states) a roli nových členů v ní
 - odpor části (konzervativních) republikánů
 - zahr. politika není typicky téma demokratů – ve vleku priorit definovaných GOP
- Nutnost zajistit konsensus
 - zaměření na Senát obavy ze scénáře Společenství národů
 - otázka setrvání USA v Evropě
 - menší rozšíření jako snazší cesta (CZ, PL, HU) – ne SLO, ROM
 - CZ, PL, HU – pocit výlučnosti

Administrativa B. Clintona

- Po opatrném začátku (zaměření USA „dovnitř“)
přiklonění k expanzi NATO
- Nominace M. Albright (97-01) jako jasný signál
 - důležitá role klíčového člena administrativy se vztahem a porozuměním regionu (které později absentuje)
 - 1938 a 1948 jako formativní události
 - spolupracovala se Z. Brzezinskim (NSCA J. Cartera)
 - již před 1989 se seznámila s V. Havlem
 - klíčová role v přesvědčování US zákonodárců
- Odpor Ruska – pouze v rétorické rovině – slabé postavení
- 16.12.1997 – podepsání přístupových protokolů ministry zahraničí NATO
- Rozšíření NATO 12.3.1999: CZ, PL, HU
- Letecký úder proti Jugoslávii 24.3.1999 – váhavá podpora ČR

Administrativa George W. Bushe

- 9/11 2001 – aktivace článku V. Smlouvy o NATO
- Summit NATO v Praze 11/2002
 - 1. na území nového člena
- 2. válka v Zálivu – opět váhavý CZ postoj
- Dopis osmi (vč. V. Havla) – podpora operaci („navzdory“ vládě)
- D. Rumsfeld – „stará vs. nová Evropa“ – ocenění příklonu „nových“ členů k protiráčské koalici
- Kritika z FR a GER („Kandidátské země propásly dobrou příležitost mlčet“ (J. Chirac)
- Zrušení vízové povinnosti 2008
- Vrchol CZ atlanticismu
 - dělicí linie atlanticisté vs. evropeanisté na CZ scéně

Administrativa George W. Bushe

- Uvědomění si plurality/multipolarity mez. systému – snaha být součástí „Západu“
- Nová úroveň CZ-US vztahů v důsledku vstupu ČR do EU
- Vyjednávání „v bloku“ – větší váha, ale malá individualizace
- Kvalitativní změna oproti ideovým základům 90. let a pocitu výlučnosti
- Výjimky – jednání o přezbrojení letectva – volba JAS 39 Gripen nebyla dobře přijata

Protiraketová obrana a radar v ČR

- První zmínky od 4/1999, ČR uvažována pro umístění prvků protiraketové obrany USA od 2002 (první konzultace)
- Součást komplexního systému zahrnujícího interceptory (Polsko) a radarová stanoviště (CZ)
- Oficiální jednání o umístění 1/2007 – léto/2008
- Tlak CZ na multilateralizaci a začlenění systému pod NATO – výsledek domácí polarizace
 - CZ politická scéna i veřejné mínění rozpolcené
- Smlouvy schváleny Senátem, projednávání v PS PČR přerušeno, smlouvy staženy
- Pád vlády 3/2009
- Čekání na vyjasnění přístupu nové US administrativy
- Změna přístupu s nástupem administrativy B. Obamy

Administrativa B. Obamy

- Administrativa charakterizována „změnou“, mj. i v americké zahr. politice – nižší angažovanost
- Návštěva B. Obamy 4/2009
- Otevřený dopis B. Obamovi 7/2009
 - neopouštějte CE
- Opuštění projektu protiraketové obrany v CE 9/2009
- Opuštění projektu bez předchozích konzultací
- Zklamání, přestože se k opuštění schylovalo
- „Vyprázdnění“ US-CZ vztahů

Administrativa B. Obamy

- Změna priorit, stažení z Evropy
- Pokus o „reset“ vztahů s Ruskem
 - Dohoda New START podepsána 4/2010 v Praze
- České „vystřízlivění“ ze snu o nadstandardních vztazích
- Uvědomění si asymetrie
- Nová realita – součást multilaterálního celku (vs. sentiment 1990s)

Administrativa D. Trumpa

- Další stahování USA z role světového garanta bezpečnosti (započalo už za B. Obamy)
- Asertivnější prosazování zájmů a tlak na spojence (podíl na společné obraně)
- Větší důraz na bilaterální vztahy
- V CE zejm. Polsko – podpora iniciativě Trojmoří
 - CZ součástí
 - zaměření na infrastrukturu (energetika jako významná součást)
- Úvahy o „Fort Trump“
- „Vyprázdňenost“ vztahů CE-USA
- „Trickle-down effect“ větších témat – Nord Stream 2, kolektivní obrana v rámci NATO

Administrativa J. Bidena

- Předpokládané pokračování nízké angažovanosti v CEE
- Zahr. politika jako typicky „republikánská“ politika – vysoká míra shody
- Předvídatelnější vztah, multilaterální témata (klimatická změna)
- Změna stylu spíše, než obsahu
- Pro CZ pravděpodobně jen malá změna, větší dopad na PL

